

**Інеса ЧАКАЛ,**

*orcid.org/0000-0001-9373-5986*

кандидат філологічних наук, доцент,  
доцент кафедри румунської та класичної філології  
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича  
(Чернівці, Україна) *inesa.chakal@gmail.com*

## ФУНКЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДАВНЬОГРЕЦЬКОГО ДАВАЛЬНОГО ВІДМІНКА (НА ОСНОВІ РОМАНУ ЛОНГА «ДАФНІС І ХЛОЯ»)

У статті зроблено спробу охарактеризувати функційні можливості давньогрецького давального відмінка у романі «Дафніс і Хлоя» письменника II ст. н.е. Лонга. **Метою дослідження** було виявити і охарактеризувати форми давального відмінка давньогрецької мови, одного з непрямих відмінків, що поєднує функції трьох індоєвропейських: власне давального, інструментального та локативного, та описати діапазон його синтаксичних потенцій у тексті роману. У роботі ми використали комплекс традиційних методів лінгвістичного аналізу, зокрема, описовий, структурний та метод кількісного аналізу. **Наукова новизна** одержаних результатів полягає в тому, що в роботі вперше здійснено системний аналіз давньогрецького давального відмінка, проведено семантичну класифікацію основних дієслів та прикметників, що керують давальним відмінком (наприклад, дієслова зі значенням «давати» (δίδωμι), «дарувати» (δωρέομαι), «говорити» (λέγω), «служити» (δουλεύω), «слідувати, йти» (ἀκολουθέω), «наближатися» (πλησιάζω), «переконуювати» (πειθομαι), «уподібнюватися» (ὁμοιόω), «турбуватися» (μέλω) etc.); виокремлено і проаналізовано його найпоширеніші синтаксичні функції у тексті роману «Дафніс і Хлоя» з урахуванням типу синтаксичного зв'язку (давальний приналежності, знаряддя, інтересу, причини, часу, виконавця, відношення, адресата, спільноти, міри, способу дії та ін.); охарактеризовано значення давального відмінка у позиції сильного керування, слабого керування та у позиції прилягання. Давальний відмінок у позиції прилягання вживається з прийменниками ἐν, ἐπί, παρά, περί, πρός, σύν, ὑπό (dativus praepositionis), серед них домінують виявилася синтаксема ἐν + Dat. (135 фіксацій). **Висновки.** Проаналізований матеріал надає досить цілісну характеристику давньогрецького давального відмінка та засвідчив його багату функційну природу.

**Ключові слова:** давальний відмінок, синтаксична функція, синтаксема, керування, прилягання, давньогрецький роман, Лонг.

**Inesa CHAKAL,**

*orcid.org/0000-0001-9373-5986*

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,  
Associate Professor at the Department of Romanian and Classical Philology  
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University  
(Chernivtsi, Ukraine) *inesa.chakal@gmail.com*

## FUNCTIONAL POTENTIAL OF THE ANCIENT GREEK DATIVE CASE (BASED ON LONGUS' NOVEL "DAPHNIS AND CHLOE")

The article attempts to characterize the functional capabilities of the ancient Greek dative case in the novel "Daphnis and Chloe" by the writer of the 2nd century AD Longus. **The purpose of the research** was to identify and characterize the forms of the dative case of the ancient Greek language, one of the indirect cases, which combines the functions of three Indo-European cases: the dative pure, the instrumental and the locative, and describe the area of its syntactic potentialities in the text of the novel. In the work, we used a set of traditional methods of linguistic analysis, in particular, descriptive, structural and quantitative. **The scientific novelty** of the obtained results lies in the fact that in the article for the first time a systematic analysis of the ancient Greek dative case is carried out, a semantic classification of the main verbs and adjectives that govern the dative case is conducted (for example, verbs with the meaning of "to give" (δίδωμι), "to bestow" (δωρέομαι), "to speak" (λέγω), "to serve" (δουλεύω), "to follow, to go" (ἀκολουθέω), "to approach" (πλησιάζω), "to persuade" (πειθομαι), "to resemble" (ὁμοιόω), "to care" (μέλω) etc.); its most common syntactic functions in the text of the novel "Daphnis and Chloe" are identified and analyzed according to the type of syntactic connection (the dative of possession, instrument, interest, cause, time, agent, reference, addressee, association, measurement, manner etc.); the meanings of the dative case in the position of strong government, weak government and in the position of adjointment are characterized. The dative case in the position of adjointment is used with the prepositions ἐν, ἐπί, παρά, περί, πρός,

*ὄν, ὑπό (dativus praepositionis), among them the dominant syntaxema is ἐν + Dat. (135 fixations). Conclusions. The analyzed material provided a quite complete characteristic of the ancient Greek dative case and demonstrated its rich functional nature.*

**Key words:** dative case, syntactic function, syntaxema, government, adjointment, ancient Greek novel, Longus.

**Постановка проблеми.** Категорія відмінка іменника належить до фундаментальних категорій давньогрецької мови. Свій зміст вона виявляє шляхом функціонування відмінкових словоформ. І щоб виявити функційну значимість того чи того відмінка визначальним є синтаксичний аспект. За функціональну одиницю синтаксичного рівня береться *синтаксема* – елементарна синтаксична одиниця.

О. Межов визначає *синтаксему* як «абстрактну мінімальну синтаксичну одиницю, що виконує певні семантико-синтаксичні функції в реченні (предикатну, суб'єктну, об'єктну, локативну, причинову, часову, умовну, допустову та ін.) і може виступати у формально-синтаксичних позиціях підмета, присудка, другорядного члена речення та комунікативних позиціях теми або реми» (Межов, 2007: 16).

Відмінок – одна з найрозповсюдженіших і добре вивчених на сьогодні лінгвістами граматичних категорій. Сам термін виник ще в античності. Вперше слово πτόβς (відмінок) як термін у граматичному контексті фіксується у давньогрецького філософа Аристотеля (IV ст. до н.е.), який вкладав у нього значно ширший зміст, ніж має цей термін у сучасній граматиці. Вагомих результатів у розробці теорії відмінка досягли стоїки, зокрема граматики Хрісіпп (III ст. до н.е.), якого вважають основоположником вчення про відмінки. Александрійський граматики Діонісій Фракієць закріплює п'ятивідмінкову систему, яку й сьогодні без жодних змін розглядає граматики давньогрецької мови. Аполлоній Дискол першим в античній граматиці почав працювати над розробкою синтаксичних функцій відмінків (Сафроняк, 1989: 51–55).

Однією з найважливіших функцій відмінка є характеристика синтаксеми. О. Межов зазначає, що «в українській мові відмінкові форми є засобом вираження синтаксем (називний відмінок виступає головним морфологічним показником суб'єктної синтаксеми, знахідний – об'єктної, давальний – адресатної, орудний – інструментальної, місцевий – локативної)» (Межов, 2007: 17).

**Аналіз досліджень.** Система значень давньогрецьких відмінків досить добре вивчена, особливо у зіставленні з загальним станом індоєвропейської відмінкової системи (Ф. Кнауер, П. Шантрєн, Й. Тронський, О. Широков, М. Сла-

в'ятинська, С. Шарипкін, С. Соболевський) (Чекарева, 2017: 34).

У вітчизняному і зарубіжному мовознавстві проблематику функціонування відмінкових форм у класичних мовах порушували у своїх дослідженнях Р. Оліщук (Оліщук, 1996), М. Сенів (Сенів 1997; Сенів, 2005; Сенів, 2016), Є. Чекарева (Чекарева, 2006; Чекарева, 2017), В. Шовковий (Шовковий, 2008), О. Лазер-Паньків (Лазер-Паньків, 2008), З. Павловська (Павловська, 2009), Дж. Поултні (Poultney, 1936), Дж. Лоу (Louw, 1966), Р. Дін (Dean, 2003) та ін.

У праці Дж. Лоу запропоноване стійке застосування трьох аспектів (семантичного, синтаксичного і контекстуального) для характеристики відмінкової системи грецької мови. Науковець зазначає, що у реченні *семантичний рівень* позначає значення, втілене у самому відмінку і таким чином виражає його можливість бути в позиції у конструктивному ланцюзі; *синтаксичний рівень* вказує на позицію у структурі речення і конструктивну роль, яку виконує відмінок; *контекстуальний рівень* вказує на специфічне значення (Louw, 1966: 77). Ці три рівні, на думку Дж. Лоу, ані взаємовиключаються, ані співіснують по відношенню один до одного.

Окремі синтаксичні функції давального відмінка у давньогрецькій мові стали предметом дослідження у наукових розвідках Дж. Гонди «Грецьке ἐλί + давальний відмінок» (Gonda, 1957), А. Хоєкстри «Примітка про давальний відмінок мети («Dativus Finalis») у грецькій мові» (Hoekstra, 1962) та Д. Гольдштейна «Синхронія та діахронія грецького давального відмінка виконавця» (Goldstein, 2019), в індоєвропейських мовах – С. Лурагі «Давальний відмінок виконавця в індоєвропейських мовах» (Luraghi, 2016), в чеській і німецькій мовах – Й. Андерша (Андерш, 1975) та ін.

Зважаючи на незначний обсяг наукових досліджень давньогрецького давального відмінка та відсутність комплексного опису його синтаксичних функцій, виникає необхідність у виявленні всіх можливих типів його значень і висвітленні їх функціонування у тексті давньогрецького письменника II ст. н.е.

**Мета статті** – виявити і охарактеризувати форми давального відмінка давньогрецької мови, описавши діапазон його синтаксичних потенцій у

тексті роману Лонга. Мета роботи зумовлює необхідність розв'язання низки конкретних завдань, серед яких: подати коротку характеристику давньогрецького давального відмінка і з'ясувати усі можливі синтаксичні функції, які виокремлюють вчені; провести семантичну класифікацію дієслів, іменників, прикметників, що керують давальним відмінком у давньогрецькій мові; виокремити і проаналізувати найпоширеніші синтаксичні функції давального відмінка у тексті роману «Дафніс і Хлоя».

У процесі роботи ми використали комплекс традиційних методів лінгвістичного аналізу, зокрема, описовий, структурний та метод кількісного аналізу. *Об'єктом* дослідження виступає давальний відмінок давньогрецької мови в контексті словосполучень і речень, взятих з тексту роману Лонга. *Предмет* – функціонування грами давального відмінка в синтаксичній системі давньогрецької мови на матеріалі роману Лонга «Дафніс і Хлоя».

**Виклад основного матеріалу.** Загальна синтаксично-семантична функція давального відмінка полягає в оформленні назви об'єкта, якого стосуються певною своєю стороною дія або стан, позначувані керуючим членом словосполучення. Стосунки дії або стану до такого об'єкта можуть при цьому розумітись як такі, що відбуваються на користь або на шкоду об'єктові, спрямовуються до нього чи орієнтуються на нього або просто здійснюються в сфері його сприймання чи існування (Сучасна українська літературна мова: Синтаксис, 1972: 82).

Як показало дослідження, синтаксичні функції давального відмінка виходять за межі, наприклад, функцій українського давального відмінка, який виступає головним морфологічним показником зокрема адресатної синтаксеми.

**Давньогрецький давальний відмінок** (πτῶσις δοτικῆ, casus dativus) – один з непрямих відмінків, який об'єднує функції трьох індоєвропейських відмінків: власне давального, інструменталія та локатива (Енциклопедичний словник класичних мов, 2017: 147).

В давньогрецькій мові власне давальний відмінок «означає особу чи предмет, на який переноситься дія дієслова чи для якої щось існує чи відбувається, і виступає як непрямий додаток при перехідних і неперехідних дієсловах, прислівниках, прикметниках і, зрідка, іменниках» (Енциклопедичний словник класичних мов, 2017: 147). Давальним керують дієслова (й подібні за значенням прикметники) із семантикою «давати» (δίδωμι), «дарувати» (δωρέομαι), «говорити»

(λέγω), «служити» (δουλεύω), «слідувати, йти за кимось» (ἔπομαι, ἀκολουθέω), «наближатися» (πλησιάζω), «переконуювати когось» (πείθομαι), «бути схожим, уподібнюватися» (ἕοικα, ὁμοίω) etc. Наприклад: οἱ τε ἄλλοι νομεῖς ἦγον τὰς ἀγέλας εἰς νομὴν καὶ πρὸ τῶν ἄλλων Χλόη καὶ Δάφνις, οἷα μεῖζονι δουλεύοντες ποιμένι (3,12,1) – *одні пастухи погнали стада на пасовиська, а раніше від інших – Дафніс і Хлоя, адже служили видатнішому пастухові; Οὐκ ἔπειθε ταῦτα Φιλητὰς Μηθουναίοις (2,17,2) – Філет не переконав у цьому мітимнійців.*

Опрацювавши сучасні граматики давньогрецької мови, вітчизняні і закордонні (Олішук 1996; Dean, 2003; Енциклопедичний словник класичних мов, 2017), ми виявили, що окрім своєї основної власної функції, давальному відмінку приписують різноманітні синтаксичні функції, більшість з яких представлені у тексті роману Лонга «Дафніс і Хлоя».

Найбільш переконливим засобом відобразити, яким саме чином поєднуються слова у словосполученні чи реченні, виступає керування – «тип зв'язку, при якому наявність у слова активної валентності вимагає певного граматичного оформлення відповідної залежної групи» (Загнітко, 2006: 344–345). А. Загнітко підкреслює, що моделі керування «визначають відповідність між активними синтаксичними валентностями слова і засобами їх вираження у залежній групі – наприклад, прийменниково-відмінкова форма» (Загнітко, 2006: 344–345).

Давальний реалізує свої потенції у певних позиціях через смислову незавершеність опорного компонента, що і визначає сильний чи слабкий характер зв'язку між компонентами у реченні. Розглянемо функціонування давньогрецького давального відмінка у тексті роману Лонга у позиції сильного керування, слабого керування та у позиції прилягання, щоб з'ясувати особливості його синтаксичних значень.

**І. Давальний відмінок у позиції сильного керування** вживається при дієсловах: 1) для позначення близько розташованого об'єкта, що входить у сферу дії (πλησιάζω τινί «наближатися до когось», ἔπομαι, ἀκολουθέω τινί «слідувати, йти за кимось», προσέρχομαι «приходити, наближатися», ὁμοίω «робити схожим на когось»), пор.: δεσμὸν ῥάβδου χλωρᾶς λυγίσας ὁμοίον βρόχῳ τῆ πέτρα προσῆλθεν (1,5,1) – *[Дріас], скрутивши зелену гілку у зав'язь, подібну до петлі, наблизився до скелі; κάκεινος δὲ συγκατακλίνεται τῷ φιλήματι ἀκολουθῶν (2,11,2) – і він разом з нею схилився, слідує за поцілунком; ἔστι δὲ καλὸς καὶ οὐδὲν ἕοικῶς σιμῶ γέροντι καὶ μαδώσῃ γυναικί (3,32,1) –*

він гарний і зовсім неподібний до кирпатого старого і лисої жінки; 2) для позначення іншого (інших) учасників дії, спільності дії (давальний відмінок спільноти, *dativus sociativus*, δοτική τῆς κοινωνίας): μάχομαι (битися), διαλέγομαι (розмовляти, вести бесіду), ἐρίζω (сперечатися), πολεμέω (воювати) etc., наприклад: Ἐπετήρει δὲ καιρὸν **διαλεχθῆναι** περὶ αὐτοῦ **τῷ Ἀστύλῳ** (4,12,4) – [Гнафон] вичікував вдалого часу поговорити з Астилом про нього; 3) для позначення об'єкта, на користь якого відбувається дія (βοηθέω τινί «допомагати комусь», μέλω «турбуватися» etc.), як-от: τὰ δὲ ἄλλα **μελήσει** περὶ ὑμῶν Ἐρωτι (2,23,5) – а про інше за вас потурбується Ерот; 4) для позначення каузального об'єкта, що є причиною дії (здебільшого при verba affectuum): ὀργίζομαι τινί (гніватися на когось, через когось); καταμέμφομαι (дорікати) та ін., напр.: Ὁ Πάν **ὀργίζεται τῇ κόρῃ** τῆς μουσικῆς φθονῶν (3,23,3) – Пан гнівається на дівчину за звучання музики; **ταῖς Νύμφαις** ὡς προδούσαις **κατεμέμφετο** (2,21,3) – [Дафніс] дорікав Німфам, наче зрадницям.

Давальний відмінок при дієсловах емоційного стану (verba affectuum) Й. Андерш називає «афективним». Вчений зазначає, що такий давальний «оформляє назву особи, у зв'язку з якою або стосовно до якої відбувається дія, у якій вона емоціонально зацікавлена. При цьому стосунок особи, назву якої оформляє давальний афективний, до висловлюваного, може супроводжуватися різними модальними відтінками, зокрема такими, як подив, похвала, здивування, задоволення, переживання, співчуття, убоління, розчарування, висміювання, погрожування, застереження тощо» (Андерш, 1975: 44). Саме тому, що давальний афективний виражає «емоційно забарвлений інтерес особи до дії, він є сильним стилістичним засобом» (Андерш, 1975: 44).

У позиції сильного керування перебуває також давальний відмінок, поєднуючись із прикметниками, що мають значення, близькості, подібності, спільності, корисності і протилежні до них (ὁμοῖος «подібний, схожий», φίλος «дружній», βλαβηρός «шкідливий» etc.). Порівняймо: Ἄρα καὶ γνῶρίσματα **ὅμοια** παρέκειτο **τοῖς εὐρεθείσιν** ὑπ' ἐμοῦ; (3,32,2) – Чи не лежали там розпізнавальні знаки подібні до знайдених мною? ὅρας ὡς **ὕακίνθῳ** μὲν τὴν κόμην **ὅμοια** ἔχει (4,17,5) – Ти бачиши, що має волосся подібне до гіацинту.

Давального відмінка потребують (здебільшого) дієслова з префіксами, співвідносними з тими прийменниками, які поєднуються з давальним (σύν, ἐπί, παρά, ὑπό, πρός). «Прийменник-префікс, будучи складовою частиною нового слова..., збе-

рігає зв'язок з прийменником – окремим словом зі своїми специфічними ознаками, впливаючи на семантико-граматичні зв'язки між словами в реченні» (Чекарева, 2006: 50).

У позиції сильного керування датив часто вживається після дієслів, які мають префікси ἐν- (ἐμ-), ἐπι-, παρα-, περι-, προσ-, συν- (συμ-), ὑπο- (*dativus praepositivus*, προθητική δοτική), наприклад, **ἐμβάλλω** (класти), **προσέρχομαι** (приходити, наближатися), **ὑποτρέχω** (пробігати), **ὑποκρύπτω** (ховати), **ἐπιπηδῶ** (настрибувати, нападати), **συμπαίζω** (грати разом): Ἡ δὲ ἦδετο ἰδοῦσα ... καὶ αὐθις **ἐνέβαλε τῷ κόλπῳ** λαλοῦντα (1,26,3) – вона зраділа, побачивши [цикаду], ... і знову поклати на груди цвіркотливу; **τῇ πέτρῃ προσῆλθεν**, ὡς ἐκεῖ συλληψόμενος αὐτήν (1,5,1) – він наблизився до скелі, щоб спіймати там її [вівицю]; потὲ μὲν **ταῖς ῥοδωνιαῖς ὑποτρέχων**, потὲ δὲ **ταῖς μήκωσιν ὑποκρυπτόμενος** (2,4,2) – то він пробігав поміж трояндових кущів, то ховався посеред маків; Ἐνταῦθα οἱ κωμῆται **ταραχθέντες ἐπιπηδῶσιν αὐτοῖς** (2,17,3) – тепер розгнівані селяни напали на них; Αἴγας ἔνεμεν, **Νύμφαις συνέπαιζεν**, ἦδεν οἶον νῦν (2,34,1) – вона випасала кіз, грала разом з німфами, співала, як тепер.

**II. Давальний відмінок у позиції слабого керування** позначає особу (рідше предмет), яка перебуває в сфері протікання дії і проявляє до неї значний ступінь зацікавленості і близькості.

Давальний відмінок позначає адресата дії (*dativus adresativus*): Τοῦτο Ἀφροδίτη κάλλους ἔλαβεν ἄθλον, τοῦτο ἐγὼ **σοὶ δίδωμι** νικητήριον (3,34,2) – таке [яблуко] отримала Афродіта як нагороду за красу, таке і я дарую тобі як нагороду за перемогу.

При прикметниках, дієсловах, іменниках давальний відмінок може позначати особу або предмет, якому спеціально призначена дія або ознака (як-от: θύω «приносити жертву», τὸ ἀνάθημα «дар, пожертва», ἀνατίθηναι «приносити в дар, присвячувати»): **θεοῖς** ἔθυσεν, ὅσοι προεστᾶσιν ἀγροικίας, **Δήμητρι** καὶ **Διονύσῳ** καὶ **Πανὶ** καὶ **Νύμφαις** (4,13,3) – він приніс жертви богам, які опікуються полями, – Деметрі і Діонісу, і Пану, і німфам; Ἐνταῦθα ὁ Δάφνις συναθροίσας πάντα τὰ ποιμενικὰ κτήματα διένειμεν ἀναθήματα **τοῖς θεοῖς**. **τῷ Διονύσῳ** μὲν ἀνέθηκε τὴν πῆραν καὶ τὸ δέρμα, **τῷ Πανὶ** τὴν σύριγγα καὶ τὸν πλάγιον αὐλόν· τὴν καλαύροπα **ταῖς Νύμφαις** (4,26,2) – тоді Дафніс зібрав усе пастуше надбання і поділив як жертвовні дари богам. Діонісу він присвятив пастушу торбину та шкіру, Пану – сирингу та вигнуту флейту, німфам – пастуший посох.

При певних дієсловах та іменниках форма давального відмінка може отримувати значення особи чи предмета, на користь чи на шкоду якої вчиняється дія. Такий відмінок називається *давальный відмінок інтересу (dativus commodi vel incommodi)*, дотикі *χαριστική* ή *ἀντιχαριστική*). Виступаючи у зв'язку з дієсловом (іменником чи прикметником), він вказує на суб'єкт (особу або річ), на користь (шкоду) якого щось робиться, відбувається чи існує, та відповідає на питання «для (заради) кого, чого? в чийх інтересах? кому, чому на користь (шкоду)» (Оліщук, 1996: 45). Наприклад: *γίνεται μοι* θυγάτριον (4,35,3) – *донька у мене народилась* (вигода); *Καὶ τὸ μὲν ἐξέκειτο ἐν ἄντρῳ Νυμφῶν πιστευθὲν ταῖς θεαῖς* (4,35,4) – *і ось я залишив дитину у гроті Німф, довіривши [її] богиням* (вигода); *λυποῦμαι, καὶ οὐδὲν τῶν προβάτων ἀπόλωλέ μοι* (1,14,1) – *я сумую, але жодна з овець у мене не зникла* (невигода).

Давальный вигоди і невигоди (або давальний центрального об'єкта) полягає в оформленні назв таких об'єктів, у сфері сприймання чи в сфері існування яких відбувається певна дія або має місце певний стан чи відношення, позначувані керуючим членом словосполучення (Сучасна українська літературна мова: Синтаксис, 1972: 82–83).

У позиції слабого керування вживається також *давальный відмінок* із значенням *приналежності (dativus possessivus)*, дотикі *κτητική* ή *τῆς χρήσεως* дотикі). Давальный відмінок у поєднанні з дієсловами *εἶμι*, *ὑπάρχω*, *πέφυκα*, *γίγνομαι* «бути, існувати» означає особу, у якої щось (підмет показує, що саме) є або відсутнє (Оліщук, 1996: 83). В українській мові цьому відмінку відповідає вираз з прийменником «у». Порівняймо: *Ἀθύρματα δὲ ἦν αὐτοῖς* ποικιλικά καὶ παιδικά (1,10,1) – *ігри були у них пастуші і дитячі*; *Ἵναρ δὲ Διονυσοφάνει* μετὰ φροντίδα πολλήν εἰς βαθὺν ὕπνον κατενεχθέντι τοιόνδε *γίνεται* (4,34,1) – *Діонісофанові сталося таке сновидіння після довгого розмірковування, коли він занурився у глибокий сон*.

Давальный належності оформляє назву особи, у зв'язку з якою або стосовно якої відбувається дія, як така, що безпосередньо стосується предметів власності чи належності цієї особи (Андерш, 1975: 52). Деякі дослідники відмінкового синтаксису називають такий давальний *dativus sympatheticus* і характеризують його як більш суб'єктивний, «теплій», ніж родовий, який лише об'єктивно констатує посесивне відношення (Андерш, 1975: 52).

Давний інструментальний відмінок став основою для наступних значень давального відмінка: а) знаряддя дії (*dativus instrumenti*), б) виконавця

або діючої особи (*dativus auctoris*) та в) відношення (*dativus relationis*).

*Давальный відмінок знаряддя (dativus instrumenti)*, дотикі *τοῦ ὀργάνου*) означає предмет, особу або абстрактне поняття, за допомогою яких відбувається дія, і зазвичай вживається у таких зворотах: *νικᾶν μάχη* «перемогти битвою», *ζημιοῦν θανάτῳ* «карати смертю», *χρησθαί τι* «користуватися чимось» та ін. (Оліщук, 1996: 93). У тексті роману Лонга давальний у синтаксичній функції знаряддя дії досить поширений, що засвідчують наступні контексти: *οἷα τῆς οἰδὸς τῇ γλώττῃ* τὸ πρόσωπον ἀπολιχμωμένης μετὰ τὸν κόρον τῆς τροφῆς (1,5,2) – *оскільки вівця язиком очищує обличчя після того, як він насититься*; *τὸ δὲ ἐφαψάμενον ἀμφοτέρων ἐνὶ βέλαι* κελεῦσαι λοιπὸν ποιμαίνειν τὸν μὲν τὸ αἰπόλιον, τὴν δὲ τὸ ποιμνιον (1,7,2) – *[Ерот] торкнувшись обох однією стрілою, наказав відтепер пасти йому отару кіз, а її – овець*; *ὁ δὲ καλάμους ἐκτεμῶν λεπτοῦς καὶ τρήσας τὰς τῶν γονάτων διαφυάς ἀλλήλους τε κηρῷ* μαλθακῷ συναρτήσας, μέχρις νυκτὸς συρίζειν ἐμελέτησε (1,10,2) – *[Дафніс], нарізавши тонких очеретин і проколовши вузлики в колінцях, одну з одною склеїв м'яким воском, до ночі вчився грати на сиринзі*; *Ὁ μὲν γὰρ πρεσβύτερος παῖς καὶ ἡ θυγάτηρ ὁμοία νόσῳ* μιᾶς ἡμέρας ἀπώλοντο· σὺ δὲ μοι *προνοία* θεῶν ἐσώθης (4,24,2) – *бо старший син і донька померли від одноєї і тої ж хвороби в один день; ти ж мені була врятована волею богів*; *Ἦ ναῦς ... ἡμέρα μὲν ἐκεῖνη μακρὰν τῆς γῆς ὑπηνέχθη πνεύματι* (3,27,3) – *корабель ... того дня був відігнаний вітром далеко від землі* (у цьому реченні фіксуємо також *dativus temporis* – *ἡμέρα ἐκεῖνη* «того дня»).

*Давальный відмінок виконавця (dativus auctoris)*, дотикі *τοῦ ἐνεργοῦντος προσώπου*, виступаючи в конструкції з дієслівними утвореннями (віддієслівними прикметниками на -τεος як предикатив та з дієсловами в пасивному стані в перфекті, плюсквамперфекті чи футурі III), вказує на діючу особу (Оліщук, 1996: 150; Енциклопедичний словник класичних мов, 2017: 148). Фіксуємо *dativus auctoris*, наприклад, у контексті: *Καὶ νῦν δὲ ἡμῖν* πεφρόντισται τὸ κατ' ἐκεῖνην, ὡς μήτε εἰς τὴν Μήθυμναν κομισθεῖσα δουλεύοι μήτε μέρος γένοιτο λείας πολεμικῆς (2,23,3) – *і зараз нам треба було потурбуватися про неї, щоб вона не потрапила в Мітімну рабинею або щоб не стала частиною військовою здобичі*.

*Давальный відмінок відношення (dativus relationis)*, дотикі *τῆς ἀναφορᾶς*) ставиться при дієсловах і прикметниках для вказівки на те, що виражені дієсловом чи прикметником стан або властивість належать логічному підметові

не у всьому об'ємі, а лише у певній частині, у певному відношенні. Особливо продуктивні такі давальні відмінки відношення: ὀνόματι «по імені», ἀριθμῷ «числом», φύσει «за природою», γένει «родом», προφάσει «з наміром» etc. (Оліщук, 1996: 175–176), як-от: Τοῦτων τῶν ὀρνίθων ἐπὶ **προφάσει** θήρας ἐξώρμησεν ὁ Δάφνις ἐμπλήσας μὲν τὴν πήραν ὀψημάτων μεμελιτωμένων (3,5,4) – *Дафніс вибрався під проводом полювання на цих птахів, наповнивши торбину медовими тістечками; Ὁ δὲ Γνάθων ... φύσει* παιδεραστῆς ὢν (4,11,2) – *Гнафон... за природою любив хлопців*. Присутність такого давального відмінка (Й. Андерш називає його давальний обмеження) у реченні впливає на характер предикативної ознаки, яка при цьому мислиться релятивно, а не абсолютно (Андерш, 1975: 20).

**III. Давальний відмінок у позиції прилягання** вживається тоді, коли форми давального відмінка можуть мати значення, близьке до значення прислівників (*dativus adverbialis*), і використовується у ролі різних обставин: а) давальний спосіб дії (*dativus modi*), б) давальний міри (*dativus mensurae*).

*Давальний відмінок способу дії (dativus modi*, дотикі тоῦ) виражає обставини, які супроводжують дію, і спосіб дії (Оліщук, 1996: 90) та вживається у деяких адвербіальних виразах (βιά «силою», δόλω «хитрістю», δρόμῳ «бігом», ἔργῳ «на ділі», κοινῇ «спільно», τῷ ὄντι «в дійсності», λάθρᾳ «таємно», λόγῳ «на словах», σιγῇ «мовчки», σπουδῇ «поспіхом», τῷδε / οὐδενὶ / πάντι τρόπῳ «таким / няким / будь-яким чином» тощо). Зокрема, *dativus modi* фіксуємо у таких контекстах: Ἐπραττον δὲ **κοινῇ** πάντα πλησίον ἀλλήλων νέμοντες (1,10,1) – *вони все робили спільно, пасучи стада один біля одного; καὶ νεμήσετε κοινῇ καὶ συρίσετε κοινῇ (2,23,5) – *і ви випасатимете стада разом і зратимете на сиринзі разом; ἡ δὲ Χλόη θεασαμένη τὸ συμβὰν δρόμῳ παραγίνεται πρὸς τὸν σιρόν (1,12,3) – *Хлоя, побачивши, що сталося, бігом помчала до ями; Καὶ ἐπεὶ πλησίον ἦσαν τῶν θυρῶν, ἦδον σκληρᾶ καὶ ἀπηνεὶ τῇ φωνῇ (4,40,2) – *і коли вони були біля дверей, заспівали скрипучим і грубим голосом*.***

*Давальний відмінок міри (dativus mensurae*, дотикі тоῦ τρόπου) ставиться при прикметниках і прислівниках у вищому ступені і при зворотах πολλῷ (μεῖζων) «набагато (більший)», ὀλίγῳ, μικρῷ (μεῖζων) «трошки (більший)», τοσοῦτῳ «настільки», τοσοῦτῳ... ὅσῳ (μεῖζων) «настільки... настільки (більший)» та з прислівниками πρό (раніше) і μετά (після) на позначення того, настільки один предмет вищий або ниж-

чий від іншого (Оліщук, 1996: 87). Наприклад: Καὶ ἡ χαίρουσα τοῖς τε ἄλλοις ὄρεξε καὶ **Δάφνιδι** μετὰ τοὺς ἄλλους (3,8,1) – *і вона радіючи наливала [вино] усім і Дафнісу після усіх*.

Крім того, у позиції прилягання може фігурувати *давальный відмінок часу (dativus temporis*, дотикі тоῦ χρόνου), який вживається без прийменника в тому випадку, коли при іменнику є означення (напр., τῆδε τῇ νυκτί «цієї ночі», τῆ ὑστεραία (ἡμέρᾳ) «на наступний день»), і з прийменником ἐν, якщо означення відсутнє (ἐν νυκτί «вночі»). Порівняймо у контекстах: Αἰ μὲν ταῦτα εἰποῦσαι **τῇ νυκτί** συναπῆλθον (3,28,1) – *сказавши це, вони відійшли разом з ніччю; Ἡ ναῦς ἡ τῶν Μηθυμναίων νεανίσκων... ἡμέρᾳ μὲν ἐκεῖνη μακρὰν τῆς γῆς ὑπηνέχθη πνεύματι (3,27,3) – *корабель молодих мітимнійців... в той день був віднесений вітром далеко від землі; καὶ τῷ μετοπώρῳ τοὺς γάμους θῆσειν ἐπαγγέλλεται δεξιάν τε ἔδωκεν ὡς οὐδενὸς ἐσομένης ὅτι μὴ Δάφνιδος Χλόης (3,32,3) – *[Дріас] обіцяв, що восени влаштують весілля і дав праву руку як знак того, що нікому не належатиме Хлоя, тільки Дафнісу*. Давногрецький давальний часу вказує на точний момент часу, коли здійснюється дія, і відповідає за змістом українському недистрибутивному родовому відмінку часу або прислівникам (Шовковий, 2008: 136).**

*Давальний відмінок причини (dativus causae*, дотикі τῆς αἰτίας) служить для вираження внутрішньої причини (φόβῳ «зі страху», ἀνάγκη «з необхідності», ὀργῇ «з гніву» etc.) та ставиться при дієсловах, які виражають почуття (λυπέομαι «сумувати», χαίρω «радіти», ἀγαπάω, στέργω «бути задоволеним») (Оліщук, 1996: 177). Наприклад: ἡ γὰρ Χλόη βραδύτερον ὡς κόρη τὰ πρόβατα ἐξῆγγε τοῦ Δρύαντος **φόβῳ** τῶν ἀγερώχων ποιμένων (1,28,2) – *бо Хлоя, як дівчина, пізніше виганяла овець Дріаса через страх до зарозумілих пастухів; διὰ τοῦτο καὶ νεότητι χαίρει (2,7,1) – *[Ерот] через це і радіє молодості*.*

Давальний відмінок у позиції прилягання вживається при деяких прислівниках та при невластних прийменниках ἅμα і ὁμοῦ, як-от: Καὶ ἐλθὼν **ἅμα τῇ Χλόῃ** πρὸς τὸ νυμφαῖον τῇ μὲν ἔδωκε καὶ τὸν χιτωνίσκον καὶ τὴν πήραν φυλάττειν (1,13,1) – *і прийшовши разом з Хлоєю в грот німф, він віддав їй і хитон, і пастушу торбину, щоб оберігала; φίλημα φίλησας ὕστατον ἀφῆκεν ἅμα τῷ φιλήματι καὶ **τῇ φωνῇ** τὴν ψυχὴν (1,30,1) – *поцілувавши останнім поцілунком, він відпустив душу разом з поцілунком і зі звуком*.*

*Давальний відмінок у позиції прилягання вживається з прийменниками ἐν, ἐπί, παρά, περί, πρὸς, σὺν, ὑπό (dativus praepositionis)*. Із зазначених

прийменників тільки одним давальним відмінком у давньогрецькій мові керують ἐν та σύν. У романі Лонга прийменник σύν зафіксований один раз, а ἐν засвідчений 135 разів. Порівняймо: Τύριοι λησταὶ ... προσέσχον τοῖς ἀγροῖς καὶ ἐκβάντες **σύν μαχαίραις** καὶ **ἡμιθωρακίοις** κατέσυρον πάντα τὰ εἰς χεῖρας ἐλθόντα (1,28,1) – *Тірійські пірати... прибули до полів і, висадившись з мечами і панцирами, забрали все, що потрапило до рук*; Καὶ ὄρων τὰ μὲν πεδία ἐν **αὐλακι**, τὰς δὲ ἀμπέλους ἐν **κλήματι**, τὸν δὲ παράδεισον ἐν **κάλλει**... ἦδετο περὶ τῶς (4,13,4) – *і побачивши поля у борозні, грона на виноградній лозі, сад у красі ... він дуже зрадів*.

Інші прийменники ἐπί, παρά, περί, πρός, ὑπό можуть керувати трьома відмінками – родовим, давальним і знахідним. Зокрема, синтаксема **ὑπό + Dat.** вживається 5 разів (всього у тексті роману 34 фіксації прийменника ὑπό) для позначення місця: ὁ μὲν Δάφνις **ὑπὸ τῇ δρυὶ** τῇ συνήθει καθεζόμενος ἐσύριζε (1,13,4) – *Дафніс, сидючи у звичному місці під дубом, грав на сиринзі*; Καὶ τὸν Πᾶνα ἐκεῖνον τὸν **ὑπὸ τῇ πίτυϊ** ἰδρυμένον... τούτου ἐδεήθημεν (2,23,4) – *і того Пана, який стоїть під сосною, ... його ми просили*; καὶ **ὑπὸ τῷ στελέχει** καθίσας ἐπυνθάνετο (2,30,2) – *і сівши біля підніжжя пенька, він почав розпитувати*; Ὁ δὲ καθίσας αὐτοὺς ὡσπερ θέατρον, **στάς ὑπὸ τῇ φηγῷ** (4,15,2) – *[Дафніс], посадивши їх, наче у театрі, став під буком*; та в переносному значенні (під владою / керівництвом кого): ὡς ἂν **ὑπὸ φωτὶ** νύκτωρ τὸ γλεῦκος φέροίτο (2,1,2) – *щоб вночі нести при світлі виноградне сусло*.

Синтаксема **ἐπί + Dat.** фіксуємо у досліджуваному тексті 21 раз (всього у романі 92 вживання прийменника ἐπί) для вказівки місця (на чому; біля чого): καθίσαντες **ἐπὶ στελέχει** δρυὸς ἐσκόπου (1,12,5) – *сівши на стовбур дуба, вони розглядали*; ὁ μὲν ἦδεν οἷα ἄδουσι θερίζοντες, ὁ δὲ ἔσκολπε τὰ **ἐπὶ ληνοῖς** σκόμματα (4,38,3) – *один співав, що співають при жнивах, а інший розповідав жарти біля чанів, в яких витискають виноград*; та у переносному значенні (для позначення послідовності, керівництва над чимось, причини, мети дії, умови тощо): ταῦτα θρηῆνος ἦν τῶν βοῶν **ἐπὶ βουκόλῳ τετελευτηκότι** (1,31,4) – *таким був тужливий плач корів за померлим волопасом*; **ἐπὶ τίσι** καλαύροπι χρηστέον, **ἐπὶ τίσι** φωνῇ μόνη (1,8,3) – *над якими [тваринами] потрібно застосовувати посох, а для яких – лише голос* (у реченні καλαύροπι та φωνῇ μόνη – dative instrumenti); Ἰδοῦσα δὲ καὶ ... τὸν Δάφνιν **ἐπὶ τῷ δέει** γελῶντα τοῦ φόβου μὲν ἐπαύσατο (1,26,2) – *але побачивши Дафніса, який сміявся через переляк [Хлої], вона забула свій страх; εὐχεται δὲ ταῖς*

Νύμφαις **ἐπὶ χρηστῇ τύχῃ** θρέψαι τὴν ἰκέτιν αὐτῶν (1,6,1) – *[Дріас] помолвився німфам, щоб міг виховати благородно їхню опікунку*. Як зазначають Дж.Гонда та А.Хокстра, у грецькій мові сполучення **ἐπί + Dat.** став звичною конструкцією для підкреслення мети (Gonda, 1957; Hoekstra, 1962).

Письменник використовує двічі синтаксеми **παρά + Dat.** (всього 26 фіксації прийменника παρά) у переносному значенні (при кому, у кого, на думку кого (тільки у назвах осіб): Ἐνόμιζε τὴν ψυχὴν **ἐπι** **παρὰ τοῖς λησταῖς** μένειν (1,32,4) – *він вважав, що душа ще залишилася серед піратів*; Εὐρεν ἴσως **παρὰ τῇ μητρὶ** θεραπαίνας ἐμοῦ κρείττονας (4,27,2) – *він знайшов, мабуть, серед служниць матері, вродливіших від мене*; та двічі синтаксеми **πρός + Dat.** (всього 61 фіксація прийменника πρός) для позначення місця (біля чого): παρήμην σοὶ συρίζοντι **πρὸς ταῖς φηγοῖς ἐκεῖναις**, ἡνίκα ἦρας Ἀμαρυλλίδος (2,5,3) – *я був близько біля тебе, коли ти грав на сиринзі біля тих буків, бо ти кохав Амариллідю*; τὸ δὲ δέρμα κέρασιν αὐτοῖς ἐνέπηξαν τῇ πίτυϊ **πρὸς τῷ ἀγάλματι** (2,31,3) – *шкіру рогами вони прикріпили до сосни біля статуї бога*.

Синтаксема **περί + Dat.** засвідчена у Лонга 1 раз (всього у тексті роману 36 фіксації прийменника περί), як-от: Ἀλγεῖ Δάφνις **περὶ τῷ κέρατι** (1,12,1) – *Дафніс жалкував через зламаний ріг [козла]*. Взагалі в аттичній прозі **περί + Dat.** вживається дуже рідко, а саме в деяких зворотах, в яких зазвичай ставиться **περί + Gen.** та **περί + Acc.**

**Висновки.** Як показало дослідження, семантика давньогрецького давального відмінка охоплює низку синтаксично взаємопов'язаних функціональних типів. Давальний відмінок у власній функції може позначати інтерес, почуття, співвідношення, належність, виконавця; у функції інструментального – супровід, спільноту, знаряддя, спосіб дії, міру, причину; у функції локатива – місце та час. Слід зазначити, що українською мовою він перекладається не лише давальним відмінком, а й формами орудного чи місцевого відмінка, а також прийменниковими конструкціями та подекуди прислівниками.

Здійснений аналіз функційного аспекту давального відмінка у тексті давньогрецького роману Лонга дає цілісну характеристику цього відмінка, висвітлює його природу. Оскільки сучасна грецька мова не має давального відмінка, а його функції розподілені між родовим і знахідним відмінками, тому перспективою дослідження можуть бути способи відтворення давального відмінка у перекладі роману Лонга «Дафніс і Хлоя» новогрецькою мовою.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андерш Й. Ф. Семантична структура безприєменникового давального відмінка в чеській і німецькій мовах. Київ : Наукова думка, 1975. 134 с.
2. Енциклопедичний словник класичних мов / Л.Л.Звонська, Н.В.Корольова, О.В.Лазер-Паньків та ін.; за ред. Л.Л.Звонської. 2-е вид. випр. і доп. К. : ВПЦ «Київський університет», 2017. 552 с.
3. Загнітко А.П. Теорія сучасного синтаксису : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2006. 378 с.
4. Лазер-Паньків О.В. Особливості функціонального синтаксису відмінків грецької мови елліністично-римського періоду (на матеріалі твору Арріана «Анабазис Александра»). *Studia Linguistica*. 2008. Vol. 1. С. 68–73.
5. Межов О.Г. Суб'єктні синтаксеми у структурі простого речення : монографія. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 184 с.
6. Олішчук Р. Грецька мова: синтаксис. Львів : Вид-во ЛБА, 1996. 274 с.
7. Павловська З.В. Синтаксис знахідного відмінка в новогрецькій мові : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.14. К., 2009. 20 с.
8. Сафроняк О.В. Еволюція древньогрецького терміна πῶσις. *Иноземна філологія*: Республіканський міжвідомчий науковий збірник. Вип. 95: Питання класичної філології. № 24. Львів : Вид-во при Львівському держ. ун-ті видавничого об'єднання «Вища школа», 1989. С. 51–56.
9. Сенів М.Г. До питання взаємовідношення відмінкової і приєменникової системи в класичних мовах. *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах*. Вип. 31-32. 2016. С. 84–103.
10. Сенів М.Г. Приєменник у класичних мовах : посібник. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. 272 с.
11. Сенів М.Г. Функціонально-семантичний аналіз системи просторових і часових відношень (на матеріалі латинської мови). Донецьк : Донеччина, 1997. 384 с.
12. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / За заг. ред. І.К. Білодіда. К. : Наук. думка, 1972. 512 с.
13. Чекарева Є.С. Категорія простору в системі приєменникових конструкцій грецької мови : навч. посібник для вищ. навч. закладів. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2006. 200 с.
14. Чекарева Є.С. Мовна картина світу в лексико-семантичній системі давньогрецької мови (просторово-часовий аспект) : монографія. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 416 с.
15. Шовковий В.М. Методична інтерпретація категорії відмінка у давньогрецькій мові (на матеріалі форм генетива і датива). *Studia Linguistica*. 2008. Vol. 1. С. 131–137.
16. Dean R.J. Greek Grammar. For Those Who Don't Know Greek. Preston : Preston City Bible Church, 2003. 101 p.
17. Goldstein D.M. The synchrony and diachrony of the Greek dative of agent. *QAZZU warrari: Anatolian and Indo-European studies in honor of Kazuhiko Yoshida*, ed. by A. Catt, R.I. Kim, M. Kobayashi, & B.H. Vine. Ann Arbor : Beech Stave Press, 2019. P. 73–90.
18. Gonda J. Gr. ἐπί + Dative. *Mnemosyne*, 10 (1), 1957, P. 1–7. <http://www.jstor.org/stable/4427937>
19. Hoekstra A. A Note on the Dative of Purpose ("Dativus Finalis") in Greek. *Mnemosyne*. Fourth Series, Vol. 15, Fasc. 1 (1962), P. 15–23.
20. Louw J.P. Linguistic Theory and The Greek Case System. *Acta Classica*. 1966. P. 73–88.
21. Luraghi S. The dative of agent in Indo-European languages. *STUF – Language typology and Universals*. Vol. 69 (1). 2016. P. 15–47. <https://doi.org/10.1515/stuf-2016-0002>
22. Poultney J.W. The Syntax of the Genitive Case in Aristophanes / James Wilson Poultney. Baltimore : The Johns Hopkins Press, 1936. 235 p.
23. Schönberger O. Longos. Hirtengeschichten von Daphnis und Chloe. Griechisch und deutsch. Berlin : Akademie-Verlag, 1973. 215 s.

## REFERENCES

1. Andersh, Y. F. (1975). Semantyczna struktura bezprzyimennykowego davalnoho vidminka v cheskiej i nimetskii movakh [Semantic structure non-prepositional Dative Case in Czech and German]. Kyiv : Naukova dumka. 134 s. [in Ukrainian].
2. Entsyklopedychnyi slovnyk klasychnykh mov (2017). [Encyclopedic Dictionary of Classical Languages] / Zvonska L.L., Koroliova N.V., Lazer-Pankiv O.V. et al.; za red. L.L. Zvonska. 2-e vyd. vypr. i dop. Kyiv : VPT «Kyivskii universytet», 2017. 552 s. [in Ukrainian].
3. Zahnitko, A.P. (2006). Teoriia suchasnoho syntaksysu : monohrafiia [Theory of Modern Syntax : monograph]. Donetsk : DonNU. 378 s. [in Ukrainian].
4. Lazer-Pankiv, O.V. (2008). Osoblyvosti funktsionalnoho syntaksysu vidminkiv hretskojji movy ellinistychno-rymskoho periodu (na materialii tvoruu Arriana "Anabazys Aleksandra") [Peculiarities of the functional syntax of cases in the Greek language of the Hellenistic-Roman period (based on the material of Arrian's work "The Anabasis of Alexander")]. *Studia Linguistica*. Vol. 1. 68–73. [in Ukrainian].
5. Mezhev, O.H. (2007). Sub'ektni syntaksemy u strukturi prostoho rechennia : monohrafiia [Subject syntaxemes in the structure of a simple sentence : monograph]. Lutsk : RVV «Vezha» Volyn. derzh. un-tu im. Lesi Ukrainky. 184 s. [in Ukrainian].
6. Olishchuk, R. (1996). Hretska mova: syntaksys [Greek language: syntax]. Lviv : Vyd-vo LBA. 274 s.
7. Pavlovska, Z.V. (2009). Syntaksys znakhidnoho vidminka v novohretskii movi [Syntax of the Accusative Case in Modern Greek] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.14. K., 20 s. [in Ukrainian].
8. Safroniak, O.V. (1989). Evolutsiia davniohretskoho termina πῶσις [Evolution of the ancient Greek term πῶσις]. *Inozemna filolohiia*: Respublikanskyi mizhvidomchyi naukovyi zbirnyk. Vyp. 95: Pytannia klasychnoi filolohii. № 24. Lviv : Vyd-vo pry Lvivskomu derzh. un-ti vydavnychoho objednannia «Vyshcha shkola». 51–56. [in Ukrainian].



9. Seniv, M.H. (2016). Do pytannia vzajemovidnoshennia vidminkovoi i pryimennykovoi systemy v klasychnykh movakh [To the question of the relationship between the case and prepositional system in classical languages]. *Typolohiia movnykh znachen u diahkronichnomu ta zistavnomu aspektakh*. Vyp. 31-32. 84–103. [in Ukrainian].
10. Seniv, M.H. (2005). Pryimennyk u klasychnykh movakh : posibnyk [Preposition in classical languages : textbook]. Donetsk : TOV «Yuho-Vostok, Ltd». 272 s. [in Ukrainian].
11. Seniv, M.H. (1997). Funktsionalno-semantycnyj analiz systemy prostorovykh i chasovykh vidnoshen (na materialy latynskoj movy) [Functional-semantic analysis of the system of spatial and temporal relations (based on the material of the Latin language)]. Donetsk : Donechchyna. 384 s. [in Ukrainian].
12. Suchasna ukrainska literaturna mova: syntaksis (1972) [Modern Ukrainian literary language: syntax] / Za zah. red. I.K. Bilodida. Kyiv : Nauk. dumka. 512 s. [in Ukrainian].
13. Chekareva, Ye.S. (2006). Katehoriia prostoru v systemi pryjmenykovykh konstruktsij hretskoj movy : navch. posibnyk dlia vyshch. navch. zakladiv [The category of space in the system of prepositional constructions of the Greek language : a textbook for higher educational institutions]. Kharkiv : Kharkivskii NU im. V.N. Karazina. 200 s. [in Ukrainian].
14. Chekareva, Ye.S. (2017). Movna kartyna svitu v leksyko-semantycnij systemi davniohretskoj movy (prostorovo-chasovyj aspekt) : monohrafiia [Linguistic picture of the world in the lexical-semantic system of the ancient Greek language (spatio-temporal aspect) : monograph]. Kharkiv : Kharkivskii NU im. V.N. Karazina. 416 s. [in Ukrainian].
15. Shovkovyi, V.M. (2008). Metodychna interpretatsiia katehorii vidminka u davniohretskij movi (na materialy form genetyva i datyva) [Methodical interpretation of the case category in ancient Greek (based on the material of the genitive and dative forms)]. *Studia Linguistica*. Vol. 1. 131–137. [in Ukrainian].
16. Dean, R.J. (2003). Greek Grammar. For Those Who Don't Know Greek. Preston : Preston City Bible Church. 101 p. [in English].
17. Goldstein, D.M. (2019). The synchrony and diachrony of the Greek dative of agent. *QAZZU warrari: Anatolian and Indo-European studies in honor of Kazuhiko Yoshida*, ed. by A. Catt, R.I. Kim, M. Kobayashi, & B.H. Vine. Ann Arbor : Beech Stave Press. 73–90. [in English].
18. Gonda, J. (1957). Gr. ἐπί + Dative. *Mnemosyne*, 10 (1). 1–7. [in English]. <http://www.jstor.org/stable/4427937>
19. Hoekstra, A. (1962). A Note on the Dative of Purpose ("Dativus Finalis") in Greek. *Mnemosyne*. Fourth Series, Vol. 15, Fasc. 1. 15–23. [in English].
20. Louw, J.P. (1966). Linguistic Theory and The Greek Case System. *Acta Classica*. 73–88. [in English].
21. Luraghi, S. (2016). The dative of agent in Indo-European languages. *STUF – Language typology and Universals*. Vol. 69 (1). 15–47. [in English]. <https://doi.org/10.1515/stuf-2016-0002>
22. Poultney, J.W. (1936). The Syntax of the Genitive Case in Aristophanes. Baltimore : The Johns Hopkins Press. 235 p. [in English].
23. Schönberger, O. (1973). Longos. Hirtengeschichten von Daphnis und Chloe. Griechisch und deutsch. Berlin : Akademie-Verlag. 215 s. [in German].